

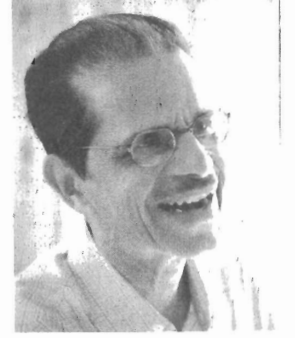
आजचे रिमिक्स - पाण्यावरचे बुडबुडे

कुठल्याही कलेची प्रगती त्यात होणाऱ्या नव्या प्रयोगांमुळेच होते. त्यामुळे कलेचे मर्मज्ञ जाणकार व सर्वसामान्य रसिक असे दोघेही अशा नव्या प्रयोगांचे स्वागतच करतात. आजपर्यन्त अशा अनेक प्रयत्नांतून कलेची नवनवीन रूपे लोकांसमोर आली व रसिकांनी ती उचलूनही धरली. संगीतकलेचेही असेच झाले. शास्त्रीय संगीत व लोकसंगीत यांच्यामधून प्रेरणा घेऊन अनेक संगीतज्ञांनी संगीताची विविध रूपे लोकांसमोर मांडली. उपशास्त्रीय संगीत, नाट्य संगीत, चित्रपट संगीत, भावसंगीत अशा वेगवेगळ्या माध्यमांमधून संगीत वहरले. या साऱ्या प्रयोगांचा मुख्य उद्देश संगीताला नवे साज चढविणे, संगीताचे सौंदर्य वाढविणे, संगीतकला विविधांगांनी समृद्ध करणे असा होता. परंतु या रिमिक्स प्रकाराने संगीताला सामूहिक लाभणे तर दूरच उलट संगीतकलेच्या खानदानाी सौंदर्यालाच वाधा येण्याची वेळ आली आहे.

कुठल्याही क्षेत्रात पूर्वसूरींच्या ज्ञानाच्या योग्य उपयोग करूनच प्रगती साधली जाते. संगीतात जेव्हा नवे प्रयोग झाले तेव्हा नव्या पिढीच्या कलावंतांनी पूर्वीच्या पिढीच्या ज्ञानाचा उपयोग करून, त्यांच्या खांद्यावर वसूनच नवे उपक्रम केले. पूर्वीच्या ज्ञानाचे ऋण मान्य करून नव्या वाटा शोधून काढल्या. त्यामुळे अगोदरच्या कलासाधकांच्या कलेचे काही प्रमाणात अनुकरण करून, ते ज्ञान पचवून नवनिर्मिती करणे हा मार्ग जसा सर्वच

कलाक्षेत्रात वापरण्यात आला आहे तसा संगीताच्या क्षेत्रातही उपयोगात आणला गेला आहे. मग रिमिक्सबद्दल जाणकारांची, अनेक वुजुर्ग कलावंतांची प्रतिक्रिया प्रतिकूल का वरे असावी? त्यासाठी या रिमिक्स प्रकाराची पद्धत काय आहे ते पाहू.

रिमिक्स करण्याचे सध्या दोन मार्ग प्रचारात आहेत. जुन्या गाण्यांच्या वाद्यमेळात आधुनिक किंवा पाश्चात्य वाद्यांचा उपयोग करून त्यांचे वाद्यमेळ बदलणे व ती गाणी त्याच चालीवर नव्या गायक-गायिकांकडून गाऊन घेऊन ध्वनिमुद्रित करणे हा एक प्रकार. या प्रकारात गीताची किंवा चालीची तशी मोडतोड होत नाही. त्या गाण्यातील वाद्यवेळ हल्लीच्या गाण्यांप्रमाणे गाण्यापेक्षा अधिक प्रभावी करून गाणे अधिक चांगले केल्याचा दावा रिमिक्स करणारे करतात. परंतु यामध्ये एक महत्त्वाचा मुद्दा लक्षात घ्यायला हवा. पूर्वीच्या गाण्याची चाल त्या गीतातील भावनेनुसार बांधली जात असे. त्या काळातील गीतातली भावनाही तरल, सौम्य, नाजूक असे व कवीने तशा शब्दात मांडलेली असे. त्यामुळे त्या गाण्याचा वाद्यमेळही त्या भावनेला अनुरूपच असे. या नव्या वाद्यमेळामुळे त्या गीतातील भावनेला वटवटीतपणा येऊ शकतो किंवा त्या भावनेच्या तरलपणाला धक्का पोहोचू शकतो. नव्या प्रकारच्या वाद्यमेळाला अनुरूप असेच गीत हवे व तशी चाल हवी तरच हा नवा वाद्यमेळ योग्य ठरेल. यासाठी या नव्या कलाकारांनी नवी गीते रचून, नव्या चाली बांधून नवी

वसंत आजगावकर

प्रसिद्ध भवगीतगायक. स्व. सुधीर फडके यांच्या नंतर गीतरामायण गाण्यासाठी यांचेच नांव घेतले जाते. अनेक ध्वनिमुद्रिका व कॅसेट्‌ससाठी गायन व संगीत दिग्दर्शन आकाशवाणीचे मान्यताप्राप्त गायक व संगीतकार भारतभर व परदेशातही अनेक जाहीर कार्यक्रम गीत महाभारत, झेंडूची फुले साग्रसंगीत, गजानन गीतांजली, हिन्दी गीतरामायण, साई चरित्रगान अशा अनेक लोकप्रिय कार्याक्रमांची निर्मिती व गायन.

गाणी करायला हवीत. जुन्या गाण्यांवर अत्याचार कशाला?

दुसऱ्या रिमिक्स प्रकारात जुन्या गाण्यातील एकादी ओळ वापरून - सहसा धुवपदातली - वाकी गाण्यामध्ये मूळ कवितेशी कुठलाही संबंध नसलेल्या उथळ व कधीकधी अर्थहीन ओळी घालून, कसल्याही मिरवणुकीत रस्त्यावर मुक्तपणे नाचणाऱ्यांना जमेल असा न्हिदम वापरून, मूळ गाण्याशी विसंगत अशी चाल करून गाणे केले जाते. यात मूळ गाण्याची टिंगलटवाळी केल्याचाच भास होतो. संगीताशी देणे घेणे नसलेल्या व न्हिदमच्या उन्मादात नाचण्याचा आनंद घेणाऱ्यांना कदाचित्

याचे काही वाटणार नाही पण मूळ लोकप्रिय गाण्याचा ज्यांनी आनंद घेतला आहे त्यांना त्या गाण्याची ही विटंबना चालली आहे असेच वाटणार.

संगीतात काही नवा प्रयोग करायचा असेल तर जरूर करावा. नव्या प्रकारचे ह्रिदम्स, पाश्चात्य अथवा अन्य वेगळी वाद्ये, नव्या शैलीतील गीते, त्यांना खुलवतील अशा नव्या चाली या साऱ्यांचे संगीत रसिक स्वागतच करतील. पण त्यासाठी जुन्या सुरेख, लोकप्रिय गाण्यांची मोडतोड का करायची? या नव्या संगीतकारांनी पूर्ण स्वतंत्र, नवे आणि स्वतःचे असे काही निर्माण करून लोकप्रिय करून दाखवावे. त्यामुळेच त्यांचे नांव चिरस्थायी होईल. सध्याचे रिमिक्सचे हे प्रयोग म्हणजे जुन्या गाण्यांच्या लोकप्रियतेचा फायदा घ्यायचा पण आपण काही तरी नवे केले आहे असा आवही आणायचा आणि येनवेकन प्रकारेण प्रसिद्धी मिळवायची असा एक सुमार व बाजारू दर्जाचा प्रकार वाटतो. यामुळेच वुजुर्ग कलाकार दुखावणे गेले असावेत व रिमिक्सबाबत ते प्रतिकूल मत देत असावेत.

जगण्याच्या संघर्षात जे सक्षम आहे तेच टिकते असा नियम आहे. तो इथेही लागू होईल. काळाच्या ओघात जे टिकाऊ आहे, योग्य आहे, गुणसंपन्न आहे तेच टिकेल. वावदूकपणे केलेले रिमिक्सचे थिल्लर प्रयोग पाण्यावरच्या बुडबुड्यांप्रमाणे अल्पकाळात फुटून जातील व अस्सल संगीताचा प्रवाह संथपणे वाहत राहील यात शंका नाही.

वसन्त आजगावकर
आदित्य, राजाजी रोज, २री गल्ली,
डोंबिवली (पूर्व) ४२१२०१.

